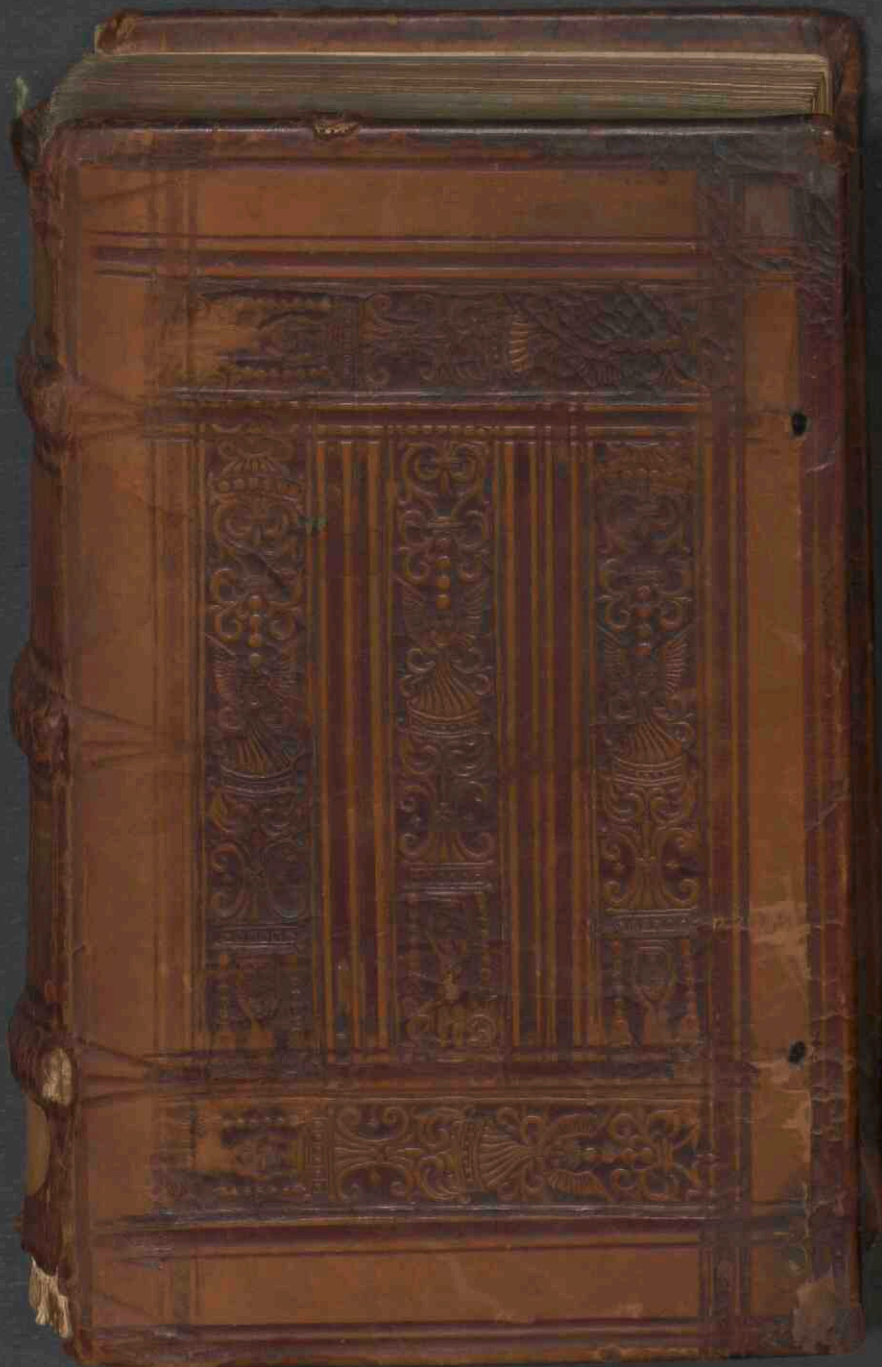

De prophetae officio, et quomodo digne administrari poßit, oratio,

<https://hdl.handle.net/1874/430324>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

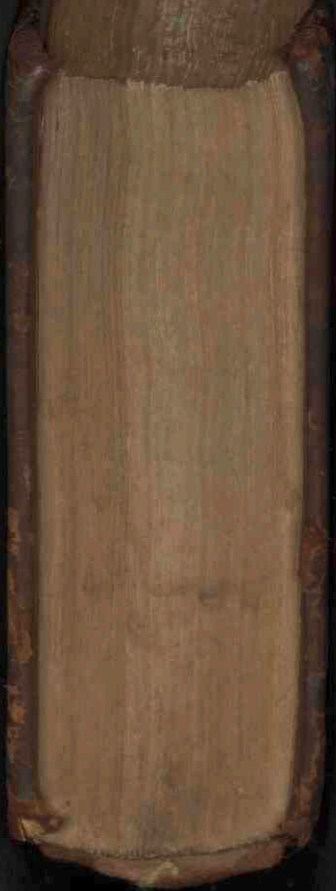
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

F. Oct.

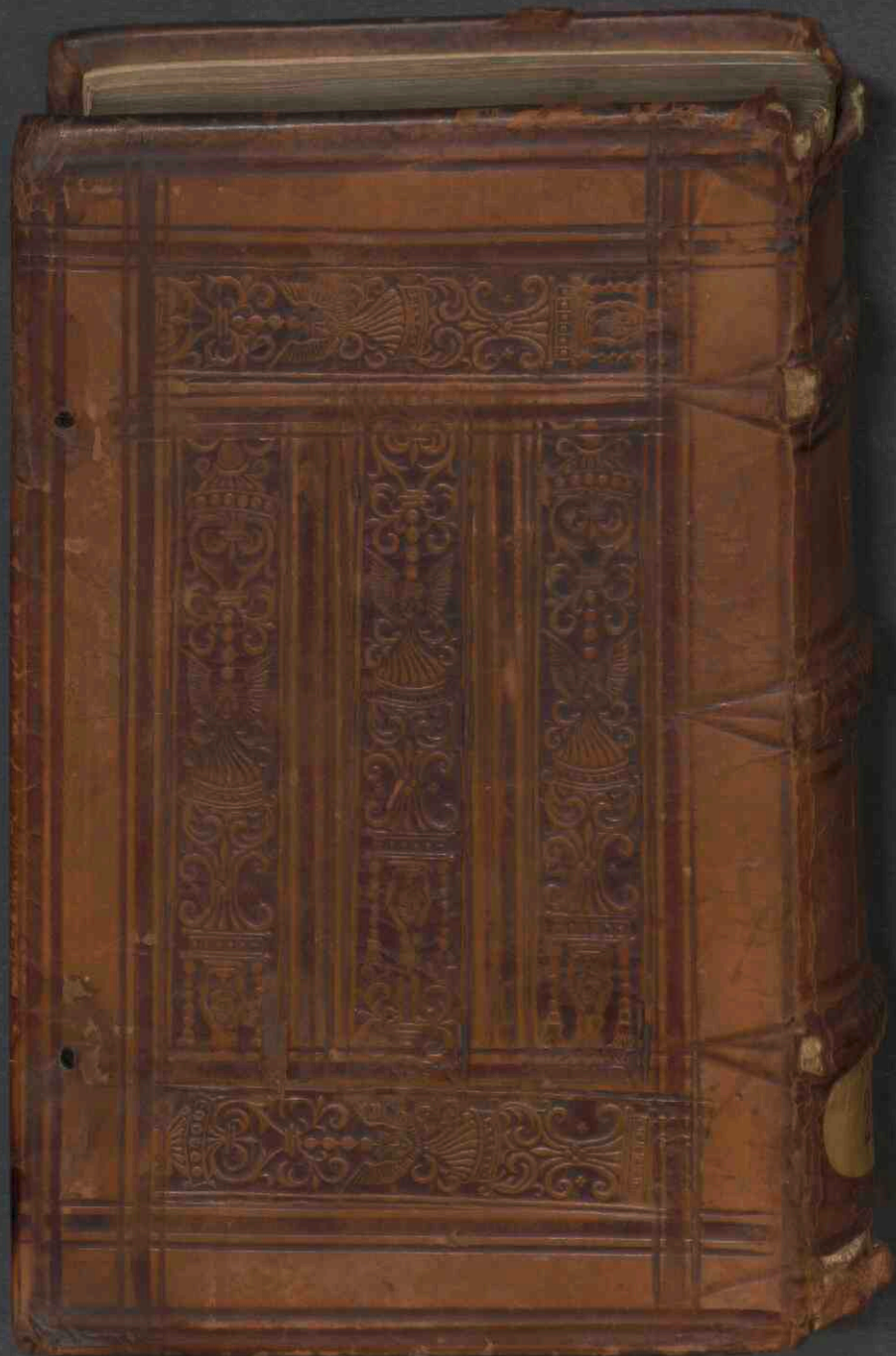
27

30

cal

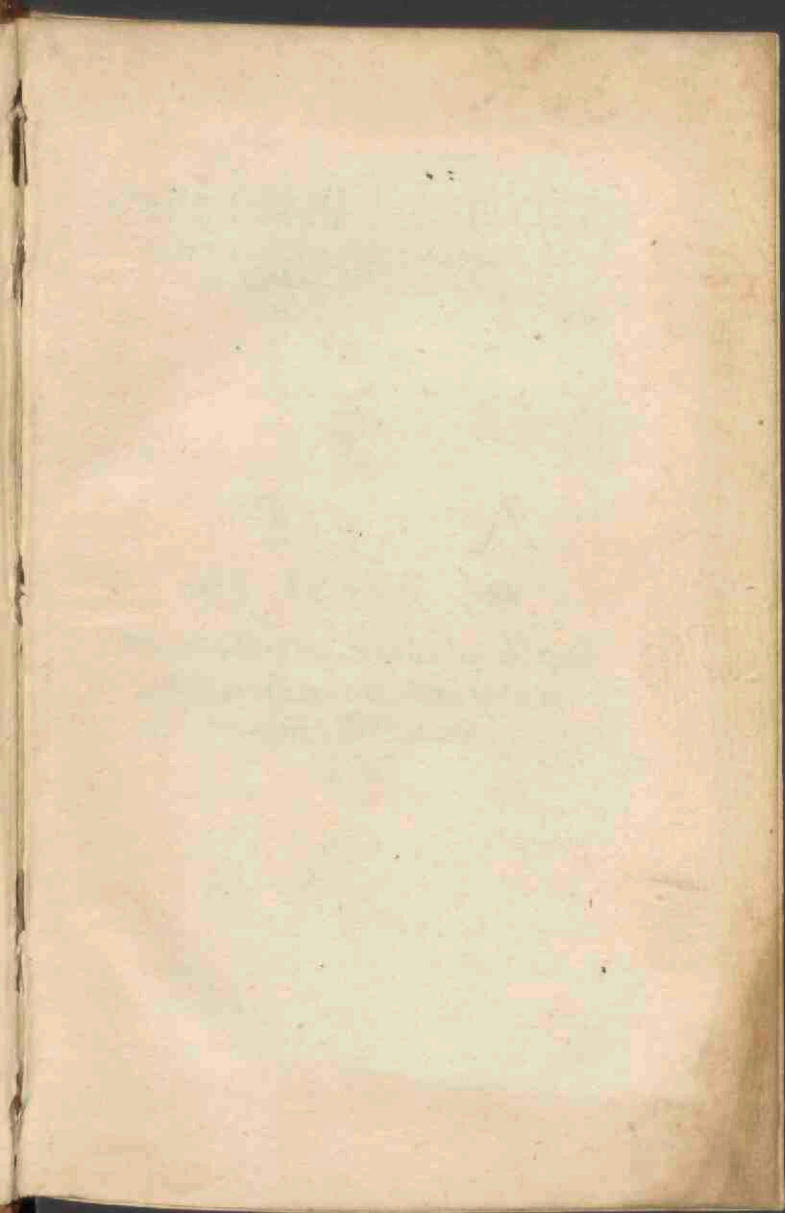

27

Miscellanea Theologica

Octavo n°. 27.

N. 29. B.

Ex Dom. Buecheij

DE PROPHETAE OFFI

CIO, ET QVOMODO DIGNE AD=

ministrari possit, oratio, Hein=

rycho Bullingero

Authore.

IESVS

Hic est filius meus dilectus in quo
placata est anima mea: ipsum
audite. Matthæi

XVII.

● **OMNIBVS VERBI**

MINISTRIS PER TIGVRINVM

agrvm Euangelium anunciantibus,

gratiam & vite innocentiam

à Domino

Accipite charissimī fratres & Sym
mistæ, exhortationem siue institus
tionem hanc nostrā, quam scripto
ad uos transmittere suaserūt ex fratribus
plurimi, quando temporis iniuria obstis
terit, quo minus ea, pro solenni ritu, uiua
ad uos uoce potuerit pronunciarī, **Vas**
lete ex Tiguro, Caroli die, Anno

M. D. XXXII.

Heinrychus Bullingerus.

modi efflagitare tractationem. Vos hæc nostra, pro humanitate uestra, boni consulite.

*Prophetæ
sã.*

Et de nomenclatura equidẽ prophetæ non est quòd multis agam. Prophetæ enim uocula à Græcis est petita, à Latinis quidem recepta, sed à prædicendo cognominata, eũ significat, qui ex reuelatione diuina futura prælagit. Rursus eum, qui sacra exponit, quiq; scelera protrahit, inculcat, psequit, omnemq; proterelat cum errorem tum iniquitatẽ: pietatem uerò & iusticiã docet, suadet & tuetur. Hinc enim Ebræis uidentes dicti sunt prophetæ, quòd quemadmodum Christianorũ episcopi, ppter ea speculatores dicunt, quòd ueluti uigiles curam gerunt gregis dominici, ne qua animorum pestis & hostis humani generis, scelerum stipatus turba, irruat. Sic illi quoq;

Videntes

quoq; aduigilarint, & sceleratorū
errorumq; detexerint artes.

Ex his autem certò iam constat, *Functio*
ueri prophetæ officium aliud non *prophe-*
esse, quā scripturas enarrare sacras, *tica.*
obstare erroribus & sceleribus, pie-
tatem & ueritatē propugnare, de-
niq; & in hominum mentes omni
studio & labore non modo instil-
lare, sed & inculcare iusticiā, fidem,
& mutuū amorem. Huius item
functionis esse confirmare nutātes,
solari mœstos, & cessātes tardius ue
in uia Domini incedentes, excitare
& hortari. Hæc autem ante nos ad
hunc prorsus modū tradidere duo
maxima religionis nostræ lumina,
Hieremias et apostolus Paulus. Nā
ille hoc accipit à Domino manda-
tum, Ecce dedi v̄ba mea in ore tuo,
ecce constitui te hodie super gentes
& sup regna, ut euellas & destruas,

DE FUNCTIONE

& disperdas, & dissipes, & ædifices
& plantes. Hic uerò in Corinthiis,
qui prophetat (inquit) hominibus
loquitur ædificationem & exhorta-
tionem, & consolationem.

*Admini-
stratio.*

Hæc de prophetæ officio paucis
monuisse sufficiat: nã pluribus ex-
plicandum uidetur quo pacto hæc
functio digne administrari possit:
est enim hæc quæstio, ut ipso opere
laboriosior, ita explicatu difficilior
quoq;. Porrò cū expositio scriptu-
rarum in functione prophetica, pri-
mas tenuerit, primum quoq; disse-
rendum uidet̃ quomodo propheta
scripturas apposite & sincere tra-
ctare possit. Pleriq; enim difficulta-
tem caussamur: cum interim facilis
& exposita nobis futura sit omnis
scriptura sacra, modo nos nō diffi-
miles fuerimus euangelico negocia-
tori, qui huc omnes animi neruos

*Exposi-
tio scrip-
turarum.*

intens

intendebat, posthabita etiam omni
substantia, ut margaritam assequeretur
nobilem. Ita decebit nos quoque
scripturae studijs summa cura
inuigilare, agnoscereque nihil esse in
orbe neque nobilius neque uerum ma-
gis, scriptura: quae cum afflatus sit
diuini numinis, nullo enarrari cer-
tiore quam ipso spiritu interprete.
Hic itaque primum nobis fidenti pe-
ctore adueundus est atque orandus, ut
corda nostra illustret, quo sancta
Dei oracula sincere intelligamus.
Deinde annitendum ne impurum
ad sacra adferamus animum, aut pi-
grum uel inertem, qui protinus a re-
bus locis uel in speciem difficilibus
resiliat. Quin audiamus D. Augu-
stini consilium, qui scripturae intri-
catoria aliquoties dissimulare atque
transire iubet, quod tempore & fre-
quenti exercitatione ipsa sese explis-

Status.

cent aliquādo. In primis uerò præstat in omnibus p̄fessionibus statū, id est, illud primariū & quo omnia referuntur, & in quod innituntur omnia, spectare. Neq̄ enim abs re cēfuit apud Tulliū in Oratore M. Antonius, utilissimū fore, si orator subinde animum ad id aduertat, q̄d dicere uelit. Et Plinius Comensis, Primū scriptoris (inquit) officium existimo, ut titulum suum legat & identidē interroget se quid cœperit scribere. Ita moneo te q̄q̄ ô p̄pheta Dei, ut scripturas expositurus, sepius tecum cogites, quis scripturæ sanctæ status sit & quo referantur omnia. Id pleriq̄ legem esse aiunt & Euangelium: sed minus proprie.

Testamentum.

Testamentum enim, qui & totius scripturæ titulus est, totius etiā scripturæ status est. Neq̄ quis ista ceu nupera & uana miret. Testamenti enim

enim uoce pactum intelligimus fœ-
 dus & conuentionē, eam uidelicet,
 qua Deus conuenit cum uniuerso
 mortaliū genere, se Deū nostrum
 fore, omni sufficientiam, bonorum
 aceruum, καὶ κέρως ἀμαλθείας. Idq̄ se
 maxime probaturū donatione ter-
 ræ fœlicis & incarnatione filij. De-
 bere autem hominem studere inte-
 gritati, ut perfectō erectoq̄ sit erga
 hunc Deum animo, ut ambulet in
 uis eius, atq; se totum illi cōmittat,
 tanq̄ Deo summo & patri aman-
 tissimo. Hæc autem fœderis capita,
 Abrahæ quidē concredita, sed nos-
 bis & instrumēto & ueluti per ma-
 nus à patribus tradita, quid aliud
 quā fidē & innocentia præscribūt.
 Ex fide porrò enascitur Dei cogni-
 tio, uirtutis eius, maiestatis, gloriæ,
 iusticiæ & misericordiæ. Innocentia
 uerò post se trahit ueritatem, con-

DE FVNCTIONE

stantiam, æquitatem, uitæ puritatē
 & charitatem. Iam uerò percurre, si
 libet, omnes scripturę sanctę libros,
 & inuenies cum legē tum prophe-
 tas, denicq; omnes noui testamenti
 codices, ad testamentum, hoc est, fi-
 dem & uitæ innocentiam, ceu cer-
 tissimum referri scopū. Nam libri
 Mosaici ipsis quoque legibus, imò
 & ceremonijs fidem partim docēt,
 partim innocentiam. Quoties enim
 leges præcipiunt, uni hæere Deo,
 unum colere, unum adorare, unius
 uocem audire, hunc innocenti pura
 & sancta uita colere. De ceremonijs
 quid dicam? quæ & populum lu-
 daicum à Gentili retrahebāt super-
 stitione, & Christū ceu hypotyposi
 ob oculos ponebāt. Quemadmo-
 dum & ciuilia, quę alijs uocarunt lu-
 dicialia, cōmunē pacem, æquitatem,
 iusticiam & charitatem præscribūt.

Historiæ

Quomo-
 do omnes
 libri sa-
 cri ad te-
 stamentū
 referantur.

Historiæ uerò & Moseos & aliorū prophetarū, utrumq; habēt. Nunc enim exempla iustorū proponunt, in quibus uideas, quomō in pacto steterint, & Deum uitæ innocentia & uera fide coluerint, Deus item deus eorū fuerit, nusq; absens ubiq; præsentissimus. Nunc uerò impiorum, in quibus uideas perfidiã uitæq; impuritatem, idola quoq; scelera, & omnis generis flagitia. His adde Psalmos, quorū alij gloriam, maiestatem, uirtutem, bonitatem, iusticiam & omnipotentiã Dei canunt, alij uerò in flagitia & flagitiosos perorant, alij autem ad fidendū Deo, & gratiarum actionē, deniq; ad uirtutes hortant. Prophetæ item tam maiores quàm minores ad hoc testamentū ceu unicam cynosuram spectasse uidentur. Nam Dei bonitatem, iusticiam & maiestatem, ipsum

deniq; Chistū adeò graphicè pinxerunt, ut iurares istos sibi foederis capita (id qđ reuera est) sumpsisse interpretanda. Quanta enī sœueritate inuehunt in desertores: quanto item ardore hortantur ad fidem & uitæ innocentia: quoties uerò mo-
 nent ad Abraham & pactum Dei respiciant: quāta deniq; perspicuitate de Christo differunt, de incarnatione, cruce, resurrectione, uirtute & regno eius: Postremo si ipsum etiam Christum incarnatum testamento nostro adhibeas, cernes euāgelicas historias in hoc esse totas, ut lector intelligat, Christum Iesum aliud nihil esse quā æterni foederis æternū obsidem atq; misericordiæ & ueritatis Dei testē. Cernes Deū in Christo (id quod olim pollicitus erat) orbī exhibuisse omnem plenitudinē. Cernes Christum fidei
 in

in Deum & innocentiae uitae & ^{ἀρετή}
 χηρόν esse & uiuum exemplum. Nō
 enim hīc referam apostolorum epis-
 tolas, in quibus parī ratione par-
 tim tradit fides, partim innocentia
 uitae. Ex quibus omnibus palām
 colligimus, testamentum, quo fides
 & innocentia nobis cōmendatur,
 scripturæ sanctæ statum esse, qui in
 omnibus scripturæ libris sit unicē
 confyderandus.

Et hæc quidē in genere de statu
 obseruando tradidimus, proderit
 & in specie eundem in singulis ob-
 seruare sacrarum literarum scripto-
 ribus: Vt expositurus legem uel hi-
 storiā, uel orationem prophetæ
 alicuius, aut apostoli locū aliquem,
 obserues, quid intēdat & quid pro-
 bare uelit author. Tantū uerò ro-
 bur ex cohæsione & dispositione,
 tanta gloria & maiestas scripturæ

Cohæsio
 scriptu-
 re sanc-
 tæ.

DE FUNCTIONE

accedit, ut quod alij de Homeri poemate tradiderunt, idem ego iustius & uerius scripturis tribuam. Dicit enim apud Macrobius Auienus, tria ex equo putari impossibilia, uel Iouis fulmen, uel Herculi clauam, uel uersum Homero subtrahere. At minus possibile fuerit (mea quidem sententia) periodum aliquem e sacris decerpere eoque abuti, ut gnauus Dei propheta non protinus animaduertat, uim scripturis esse illatam. Tam probe coherent & consonant omnia. Consulto itaque feceris, o propheta Dei, si scripturas enarraturus, ante omnia, non scripturae tantum generalem, sed scriptorum quoque particulares, status & consilia, obserues, & quomodo singula ad statum referantur argumenta. Sic enim fiet, ut nemo tibi, quantumuis exercitatus & uersutus, genuinum sensum adulterare possit.

possit. Porrò ubi statum rei inuen-
 neris, deinde & argumenta omnia
 in suum digesseris locū, non inutile
 fuerit, si ab hoc locutiōes obserues,
 tropos, circūstantias, præcedentia, *Tracta-*
 cōsequentia, & si locus fuerit intri- *tus.*
 cator, clariores adferas uel similes
 uel dissimiles. Nam D. Aurelius
 Augustinus in quarto de doctrina
 Christiana libro, asserit, nullum in
 scripturis locum adeò obscurū re-
 periri, qui nō alibi clarius exponat.
 Hic igit̃ multo labore & multijuga
 lectione opus. Sed quem obsecro
 istarum pœniteat rerum, qui modo
 uideat amplissimum & suauissimū
 ex ijs enasci fructum? ¶ Est & pe- *Historia.*
 culiaris quædam sacrarum historia-
 rum tractatio, facilior ea, qua leges,
 pphetarū uaticinia, Christi quoq̃
 sermones & apostolorum cum epi-
 stolas tum orationes, exponimus.

Sunt enī fœderis illius æterni uitæ
 & morū exempla. Quare in ijs cōs-
 mode obseruabis eum, qui totius
 scripturæ status est, deinde circum-
 stantias, postremo locos cōmunes.
 Et ueteris quidem testamenti histo-
 riæ, allegoriam ueluti externū em-
 blema recipiunt, noui autem pror-
 sus respuunt: nisi malis Lazari, filij
 prodigi & id genus alias narratio-
 nes (quod multis placuit) sub hi-
 storię titulū referre, illæ enī nō pos-
 sunt nisi alieno exponi sensu, qui
 interī (si sanus est) uel ex occasione
 parabolæ, uel catastrophe, elicitur.
 Ego uerò parabolas euangelicas a-
 liud nihil esse uideo, quā fictas nar-
 rationes, mira gratia pro rerū per-
 sonarū & temporū ratione, à Chri-
 sto compositas, ut hoc commodius
 res aloqui serias, graues & difficiles
 in populariū insereret animos. Sed
 hæc

hæc ueluti per transcennam ostendisse sufficiat.

Nunc enim paucis monendus uideat propheta de iudicio, hoc est, quomodo probare possit, an sacra sancte an secus exposuerit. Habent enim uel fabri suas amusses & perpendicularia, Dialectici argumentorum formas, & Mathematici γραμμικὰς ἀποδείξεις, hoc est, lineares demonstrationes: nec ulla est disciplina, quæ suis careat regulis: quo minus mirandum est si suam quoque propheta habeat regulam. Ea est fidei & charitatis donum: id quod hisce probamus testimonijs. D. Paulus in Romanis, Dico autem per gratiam (inquit) quæ data est mihi, dico inquam omni inter uos habitanti, ne quis plus uelit sapere, quam oportet sapere, sapiat autem ad iustam sapientiã, unusquisque sicut illi Deus

Derratione iudicandi prophetias.

DE FUNCTIONE

fidei mensurā impartitus est. Et in
 Corinthijs, Scientia (inquit) inflat,
 charitas uerò ædificat, quòd si quis
Charitas sibi aliquid scientiæ arrogarit, non-
 dum quicquid nouit, quemadmodum
 nosse oportuerat: qui uerò Deum
 diligit, hic à Deo doctus est. Et in-
 ferius, Si (inquit) linguis hominum
 loquar & angelorū: si habeam pro-
 phetiam & norim mysteria omnia,
 omnemque scientiam, charitatem au-
 tem nō habeam, nihil sum. Proinde
 si expositio tua neque fidei reclama-
 rit neque charitatem uiolarit, sana est,
 si tamē quæque in suo dicantur loco,
 si authoris obseruet cōsilium, tem-
 poris quoque rerum & personarum
 habeatur ratio. Et quòd charitatem
 ceteris omnibus præfert donis, hinc
 est, quòd charitas longanimis est,
 benigna est, charitas non inuidet,
 non statim hūc atque illūc impellitur,
 non

non inflatur, nihil præter decorum agit, non quærit quæ sua sunt, non excedit modum, non temerè impu-
tat malum, non delectatur iniquo, sed gaudet de integritate, omnia suffert, bene fedit, omnia sperat, oīa sustinet, charitas nunquā aberrat, siue tandē prophetiæ aliquid desit, siue linguæ desiderentur, siue eruditio desit. Huc usquē Pauli uerba recensuimus, Quibus didicisti charitatē prophetæ magis necessariam esse quā aquam & ignem, præstantiorē item linguis ipsis. Et sanè linguarū cognitio, eruditio itē solida, prophetæ imprimis est necessaria: sed si cui desint (ut unī nō omnia dñi dedere) is ne desperauerit, modo charitatis ducatur regula. Qui uerò linguarū *Lingua* cognitione et multijuga dotatus est eruditione, meminerit ea spiritus sancti esse dona, in hoc collata, non

DE FUNCTIONE

An pa-
tres rerū
sacrarū
iudices.

ut ostentatione superbi ludamus,
sed ut diuina rectius & clarius intel-
ligamus. Ex quibus omnibus & il-
lud cōsequitur (quod in transcursu
monendum uidebatur) istos toto
errare coelo, qui patres uetustos re-
rum sacrarum constituunt iudices:
id quod ne ipsi quidē agnoscerent,
si adhuc uiuerēt. Legendos sanē ar-
bitramur, sed cum iudicio, legēdos
inquam tanquā condiscipulos, non
ueluti iudices. Ita enim scripsit ipse
Augustinus tractatu in Ioannem
xvi. Quoties difficilior locus in-
cidit, Accipite dico, charissimi, quid
hīc sentiam sine præiudicio, si uos
melius aliquid senseritis. Magistrū
enim unum habemus omnes, & in
una schola condiscipuli sumus. Et
in tractatu XVIII. ita scribit, Pro
modulo meo capio, qđ uobis ap-
pono, ubi apperit pascor uobiscū,
ubi

ubi clauditur pulso uobiscum. Ex quibus facile est uidere, q̄ nolit se Augustinus in expositione scripturarum iudicis loco uenerari. Similia prorsus scripsit etiã apostolus Paulus in prima ad Chorint. capit. ij.

Hiscce uero (ut redeamus) ueluti in transcurso uias exponendi scripturas apperuimus, quæ quia satis longa inuoluimus tractatione, adeoq̄ & obscurauimus, omnium summa nobis contexenda uidetur.

Aggressurus ergo sacrarum expositionem, ô propheta Dei, puro & ^{Anacephaleosis.} defecato corde ad sacra accedito, nō illaturus sensum in sacra, sed relaturus, orato Dominū, ut is te spiritu suo illustret, quo res spiritu inspiratas, spiritu etiam doctore intelligas. Deinde locum eum quem tibi exponēdū sumpsisti diligenter lege ac relege ad certas usq̄ metas, ut

DE FVNCTIONE

ea non discerpas quæ natura cohererent. Constitutis autem terminis, mox ex toto cōtextu statum rei inquire, quodnam illud præcipuū sit, quod spectarit author, in quo potissimum uertatur rei cardo, unde omnia argumenta pendeant, quo referri debeant, quid conetur, quid doceat, quid probet, quid refutet author, in quē finē, quemq; in usum. At ubi hoc deprehēderis, protinus indagabis, quomodo ad scopum singula retulerit argumenta, quid robori, quid p̄spicuitati, quid elegantiae, quid causæ, quid aduersarijs tributum sit. Quomodo hiulca farciri & committi queant, quid remouendum, & quid diluendum sit. Interim excutiendæ loquutiones, obseruandī tropi, & circumstantiæ tractandę, adhibendi loci similes & dissimiles, alibi uel clarius uel obscurius

scurius scripti: necque loci communes negligendi. Imprimis uero ex omnibus deligendum, quid maxime uideatur præstans & utile, maximeque popularium animis inculcandum: ut nihilominus suum quæque ordinem, suum quoque decorum seruet, fidei item & charitati maxime sint conformia.

Hæc de exponendis scripturis attigisse sufficiat, ceterum non omnis oratio, qua docemus scripturarum expositione instituitur, sed themate nonnunquam. Hocque uolumus tibi in præsentiarum certo persuasum, nihil esse consultius nihil aptius ad rudes hominum mentes instituendas, thematum recta ratione obseruata. Quid enim apud eos qui nunquam quicquam de uera audierunt religione, fieri potest prudentius, quam si in ipso statim prædicationis uestibulo, simplici

*De the-
tium usu.*

bus thematis irrepentes, omnium
 oculis exponimus, quid scriptura,
 unde nata, quot habeat partes, quæ
 sint ei officia, quæ contraria? Sic,
 qd interpretatio scripturæ, patres,
 consilia, religio, Deus, foedus, lex,
 peccatū, gratia, Christus, fides, spiri-
 tus, iusticia, ueritas, superstio, unde
 & propter quid? Nam hisce rudi-
 mentis præmissis, proculdubio bo-
 na pace subsequet scripturæ expo-
 sitio. Exposcunt non raro & tem-
 pora & rerum casus, ut thematis cū
 plebe agamus, & non scripturarum
 enarratione. Quid quod nonnulla
 non possunt nisi thematis tractari?
 Scio equidem quam male hoc do-
 cendi genus audiat apud plerosqz,
 sed immerito. Rabulis enim illis &
 indoctissimis monachis, non the-
 matis, debemus, si quid mendaciæ &
 superstitionis, thematum prætextu,
 in

in plebem deriuatū est. Nam nunc non referam quā longē abfuerint à sana & germana thematū ratione, utpote qui nuncq̄ didicerint quid sit thema: sed qd dico quid sit thema? cum ne nomen quidem recte potuerint efferre? Quod enim Fabio thema, id sordidis istis monachis theuma erat. Neq̄ uero alienus est à scripturis (ut obijciunt) hic thematum usus. Nam legimus in actis apostolicis, ipsum apostolorū principem Paulū, cum simplici tum cōposito usum esse themate. Nemo autem hoc in loco meam expectet de thematum ratione sententiā, Nō enim huius loci neq̄ mei instituti est, tradere dialecticas & rhetoricas præcepta, quæ cōmodius petuntur ab ipsis cū dialecticis tum oratoribus. Quin imò istis respondeamus potius, qui peccatum esse putant, si

DE FUNCTIONE

theologiæ misceamus artes prophanas. 'A quibus discere cupio, quid dialecticem uocent, quid uerhetoricem: an nō naturæ filium & ductum illum communem à natura nobis, imò ipso deo, inditum omnibus: quod si agnoscūt, ut certe agnoscere coguntur, qua temeritate quauē impudentia optimū naturæ, imò Dei donum aspernantur: Si uero non agnoscunt, cur illud contemnunt, iudicant, proscribunt, quod nunquā didicerunt: Scriptura sanè ac ueritas sola, citra cōtrauersiam, materia est prophetæ. Inutilis autem fuerit materia, nisi instrumēto expoliatur & redigat̃ in usum. Instrumentum uero istud prophetæ oratio est. Per eam enim id quod animo concepit, quodque ex scripturis pro auditorū captu & cōmodo, cōgessit: oratione clara & præsentis rei accomoda,

audi

auditoribus proponit. Res quidem prophetæ adeò necessaria, ut sine hac oïa alia (quod docendi functionem attinet) sint frustranea. Quid enim in re publica faciat sapiens & tamē mutuis consul: quid eruditus, sed elinguis interpres: quid igitur in ecclesia faciat propheta, qui quæ sentit, eloqui nescit: quemadmodum itaq; nullus usus fuerit clavi & freni, nisi adsit qui arte moderetur: ita nihil profuerit scripturæ cognitio, nisi accesserit ipsa rerum uis & uita, dicendi artificium.

Hæc de thematū usu paucis perstrinximus: nunc quomodo erroribus sese ppheta opponere & sceleribus obstare debeat, uideamus. Nam id mihi secundo loco exponendum sumpseram. Sed hoc loco magni retulerit rationem eorū habere coram quibus dicimus, deinde

De erroribus impugnantibus & tollendis.

uero uidere, quibus nā potissimum
 erroribus reclamandū sit, ijs nimi-
 rum, qui gloriā Dei obscurāt, Chri-
 stum Iesum prophanant, ecclesiam
 scindunt, & simplicitatem Christia-
 nam tricis inuoluūt sophisticis, imō
 & libertatem filiorum Dei produnt
 & opprimūt. Cuiusmodi apud nos
 sunt pestilentissimæ pontificiorum
 & catabaptistarum sectæ, quæ om-
 nem ueterum errorum colluuiem
 semel uorarunt & orbi ceu uerissi-
 mam propinarūt religionem. Unde
 diligenter auocanda erit ecclesia
 Christi, ne in istas temerè impingat
 tenebras. Hic uero nolim te quo-
 rundam imitari morē, qui pro pub-
 licis contionibus aliud nihil quàm
 stultè furere sciūt, & adeò debachari
 dicterijs, ut iurares histrionē te ali-
 quem conuitijs ludentem imò ine-
 ptientem audire, non seruum Dei
 propheta

prophetā. Huius generis sunt, im-
 pia missa, blasphema missa, heretica
 missa, stulta missa, histriōica missa.
 Et ô stultam gentē, quæ simulachra
 colit, simulachra inquā uerissimam
 idololatriā, Papæ pedorem, & mo-
 nachorū excrementū. Hi clamitant
 monachos quoq; ipsos, diaboli esse
 seminarium imò merdam, hypocri-
 tarum & pharisæorum collegium.
 Monasteria porro ipsa lenonum &
 meretricū esse prostibula, atq; ue-
 rissimorum raptorum antra. Et in
 hisce cōuitijs mire sibi placent. Ad-
 dunt, blasphemam esse diuorū in-
 tercessionē, rancidam cōfessionem,
 superuacanea & impia quædam sa-
 cramenta, In sumā, totus (inquiunt)
 papatus, sacrilegiū est, monstrum,
 scelus, hulcus,

Spectrum, flagitium, tormentum, nausea, labes,
Quisquilia, tenebræ, carnificina, metus,

DE FUNCTIONE

*Nequitia, insidia, impostura, infamia, terror,
illuuiæ, sanies, merda, cloaca, putor.*

Et sanè suo modo uera sunt quæ dicuntur, non eo infitias, sunt etiam supra modum plausibilia. Stulta enim plebecula, cuius proprium est raro aut prorsus nihil sapere, immanis (ut Varro inquit) & indomita multorumq; capitum belua, conuicijs talibus delectatur & mire adplaudit, sed pereunt interim infirmi, periclitatur multorum salus, inuidiæ exponit ueritas, quid quòd multorū animi talibus plus irritantur quàm erudiantur. Sunt enim illa etsi uera, tamen atrocía, intempestiua & dira, quæ & optimos quoq; non raro offendunt. Cæterum apostolus uult omnia fieri cū decoro & ad ædificationem. Missis igitur conuictijs, rem ipsam oculis auditorum subiiciamus, ut palàm cernant

cernant nos non atrabile cōmotos
dicere, sed pietatis amore. Ostēsurī
igitur ecclesiam in negotio aliquo *Formula*
hallucinari, & ipsam pro ueritate *agendi*
errorē tenere, ita dicamus. Augu- *contra*
sta equidē, fratres charissimi, apud *errores.*
omnes est cōsuetudinis autoritas,
sed quis nescit consuetudini quan-
tumuis uetustæ, immortalem & in-
fallibilem præiudicare ueritatē? Co-
luimus quidē ista ceu uera & infal-
libilia, uerum aliud sentit scriptura,
cui si q̄s cōtradicat, nescio an Chri-
stiano nomine dignus sit. Hic ergo
proponat scripturæ testimonia, nō
tam studens, ut solida dicat & pro- *Missæ*
babilia, quàm ut perspicua & clara.
Exempli causa sumamus Missam:
quam eliminaturus dices ab homi-
nibus institutam, & in eum quem
habemus ordinem, redactam: id q̄
uel pontificij testent libri. Hic uero

necessario sequi, aut eos qui uixere,
 priusq̄ papisticus missãdi ritus col-
 ligeretur, perĩsse; aut certe missam
 ad salutis negocium nihil pertinere.
 Id uero omnino certum esse: cum
 Dominus in Euãgelio dixerit, Cur
 transgredimini præceptum Dei, ut
 traditionẽ nostram statuatis? Fru-
 stra autem colunt me docentes do-
 ctrinas hominũ. Immutatam enim
 esse coenæ institutionem, cessasse
 Christi institutũ, cœpisse autẽ ho-
 minis traditionem. Christum enim
 instituisse gratiarumactionem om-
 nibus peragendã fidelibus. Ponti-
 ficem uero tradidisse paucorum id
 esse sacrificium. Quod quidem du-
 plici nomine nequeat cõstare. Initio
 si ipsum spectes sacerdotiũ, deinde
 si rationem cõsideres sacrificij. Idq̄
 totum illustrabis Paulinis testimo-
 nijs, potissimum ex epistola ad He-
 bræos

breos petitis. Sed hæc proluxius for-
san quàm pro re. Tutè ad hanc for-
mam cætera collimabis : Ita fiet ut
ipsa res & scripturę ueritas errorem
magis urgeat, quàm inuida histrio-
nis conuitia. Mirum enim, ut hac
ratione auditor capiat, imò ne im-
pius quidẽ, pro uoto, quod calum-
nietur inueniat, cum quiuis palam
cernat gloriam Christi à te propug-
nari, quam ne impij quidem hypo-
critæ, labefactare uideri uolūt. Quod
si adhuc de hoc modo errores tol-
lendi dubitas, agè Pauli exemplum
cõfule, qui Atheniensibus prædica-
turus, rudes ciuilitè adoritur, nec
diris protinus deuouet, aut cõuitijs
adobruit: sed oĩa admirabili quodã
modo mitigat, ueluti instituerit im-
manem cicurare beluã. Dicit enim:
Viri Athenienses per oĩa ferè su-
perstitiosiores uos uideo. Et quæ

sequunt̄, notissimus enim est locus, Deinde uero sic urget eos omnipotentia & prouidentia Dei, ut ipse rerū tractatus uiua quadam ἐπερρησία animos auditorū compellat. Huius generis sunt etiam epistolæ eius, in quibus nihil agit cōuitijs & clamoribus, sed omnia perspicuis & solidis scripturis. Quanc̄ illi & falsa quedam nōnunq̄ excidant, sed suo loco & tempore, sed ueluti coticulæ & calcaria torpescentis animi.

*Deserere
ecclesiam
propter
errores.*

Huc p̄tinet ne ecclesiā nostrā quolibet ex leui causa deseramus: sicut hodie nonnulli assolent, quos leuiculi quidam errores loco mouent. Qui interim longe consultius facerent, si ueritatis doctrina sese opponerēt erroribus necq̄ loco officioū cederent, nisi publica exigetur uel blasphemia, uel ueritatis palinodia. Non enim uocati sumus, ut in persequutione

sequutione qualibet leui, cedamus, arma spiritus abijciamus & desperemus: sed ideo persecutionem patimur, ut probemur, & erroribus obuiam eamus, neq; latum (quod dici solet) unguē cedamus. Durate itaq; fratres quoad ulla spei apud uos extiterit scintillula, neue cesseritis nisi rebus prorsus desperatis conclamatisq;. Dissimulanda sunt quaedam, ferenda nonnulla, cedendum pro tempore, & in hunc finem oīa, ut infirmos & peccatores Christo lucrifaciamus, minusq; peccent & seducant pios impij. Neq; uero quenq; id facere pigeat, quod ne Paulum quidem apostolum facere puduit. Sitq; hīc de istis dicēdi finis.

De Catabaptistis pauca hæc *Catabap-* adijcienda uidentur. Quorum bap- *ptiste.* tismus ecclesiā Dei scindit: quorum de magistratu, iureiurando, & cens-

DE FVNCTIONE

sibus dogmata, statum reipublicæ
 perturbāt imò & inuertunt: quorū
 separatione nouus quidam nobis
 monachismus irrepit ut pestiferum
 dogma clanculo nobis inuehat &
 Nouatum, & ludam Galilæum, &
 populi mortiferā luem, monacha=
 tum: hocq̃ sit pestis nocentior, quo
 est hypocrisi picturatio. Quocirca
 sumā cura nobis cauendum, ne illa
 labes ecclesiam Christi contamine-
 t. Id autem euitabimus, si summa dili=
 gentia istorum impudentiam pro=
 traxerimus scripturarum uirtute, &
 animi dexteritate, quibus & cata=
 baptistæ ipsi & popularium animi
 superati, uideant te adserendæ ueri=
 tatis, concordia, & animarum ser=
 uandarū studio, non contendendi
 laborare morbo. Quòd si ille in
 obstinata perrexerit malitia, memi=
 neris istius apostolicę sententię, He=
 reticum

*Obstina=
 ta mens.*

reticum hominem fuge post unam atq; alteram admonitionem, cum scias ipsum esse perplexum, & qui sese proprio damnet scelere. Nolim tamē te tuo deesse officio. Neq; enī satis est superasse aut etiā sustulisse errorem, nisi etiā caueamus, ne profligatum, silentio & inertia nostra denuo intromittamus. Proinde nostri fuerit officij sedulo ecclesijs ista inculcare, quæ erronea esse comperimus. Videmus enim Apostolum Paulū in oībus penē epistolis Nazaræorum (quos uocauit Minæos Hieronymus) impugnasse placita: partim ut quæ superessent reliquæ, penitus consumerentur, partim ut prostratis & nihilominus in spem erectis, omnis adimeret̄ restitutionis opinio. Ceterum erroribus atq; erroribus istis cognata uident̄ publica crimina & palam flagitiosi, cum

DE FUNCTIONE

De flagitijs accusandis.
 quibus perpetua pphetæ intercedit inimicitia. Quòd si imperatores in cōfliktu delectum habent, qui nam ex omni hostium numero primo & maxime aggrediēdi & urgendi sint, certe ppheta quoq; noster imprimis dispiciet, quæ nam ex sceleribus imprimis sint persequenda. Ea nimirū sunt, perfidia, luxus, cōcoctio & neglectus rei domesticæ, unde furta emergunt, lites, usuræ, largitiones, bella & cedes. Hic itaq; aperit sese latissimus campus & dicendi & sudandi. Hic clamitat apud prophetā Dominus, Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocē tuam, & annuntia populo meo scelera eorum. Quid igitur fiet? hortaberis ne deficiant à Deo uiuo, uero & æterno: hortaberis ut sedulo audiant uerbum Dei, nec audiant tantū, sed & fide uitæq; innocentia exprimant.

Id poro

Fides & perfidia.

Id porrò à Dei proficisci gratia, quã
 ille iusserit sanctis ambire precibus:
 perpetuò itaq; ad Deum ardentem
 ex animo fundēdas esse orationes.
 Nec minore cura seruandam esse
 fidem & publicam & priuatam, ut
 pote totius reipublicæ neruū, & de
 qua non illepide dixit Silius,

Ante Iouem generata decus diuumq; hominumq;

Qua sine non tellus pacem non æquora norunt,

Iusticiæ consors, tacitumq; in pectore numen.

Hinc monebis Christiani hominis
 interesse, rem augere familiarē, sed *Cura do-*
 honestis artibus. Diserte enī scrip=*mestica.*
 sisse Paulum, Qui furabat, ne am=
 plius furet, quin potius labore aliq̃
 manuario operetur, id quod bonū
 est, ut possit ei impartiri qui eget. Et
 iterum, Obsecramus uos fratres, ut
 quieti sitis & agatis res proprias, &
 operemini proprijs manibus, sicuti
 uobis p̃cepimus, ut uos geratis ho-

neste erga extrarios, ne ulla re uo-
 bis sit opus. Item ad Timotheon,
 Quòd si quis suis, familiaribus ma-
 xime, non prouidet, fidem abnega-
 uit & infideli deterior est. Neq; scio
 si alia sit Christianæ reipublicæ no-
 centior pestis, pdigalitate uel igna-
 uia: aut si alij sint ecclesiæ sancte no-
 centiores, quàm qui plebem ad le-
 uitatem, nescio quam & incuriam
 hortantur, cuiusmodi apud nos est
 catabaptistica lues. Nã sicut auctio
 rei familiaris maximum disciplinæ
 Christianæ firmamentū est: ita con-
 coctio non est minima eius labefa-
 ctatio. Etenim qui opes suas quo-
 tidianis & sumptuosis perpotatio-
 nibus cupedijs & obsonationibus
 abliguriuit & absorpsit, is ad usu-
 ras, furta, uenale iudicium, largitio-
 nes, bella, turbas, seditiones, & quas
 uis cedes ac fraudes promptior erit.

Id quod orbis caput Roma, in Ca-
tilinæ sodalitia, suo maximo malo
didicit. Ideoq; inculcanda nobis erit
temperantia, uituperandus imò & *LUXUS*
execrāndus luxus, ut hoc minus mul-
ti peccent. Tolle enim luxum, & sus-
tulisti auri, per cedes & furta, cupi-
ditatem. Si enim remoueas id cuius
rei gratia opes desiderātur, luxum:
iam artes quoq; infirmasti quibus
opes parantur, usurā, furta & bellū.
Hinc Lycurgus Græcorum sapien-
tissimus, diuitiarum desiderium abla-
turus, conuiuiorum apparatus sus-
tulit. Et C. Fabricius Rom. populi
integerrimus impator, regias opes
contempsit, q̄ quis earū usus esset,
ignoraret. Cum enī à Samnitibus
legati, grandē homini, dono affer-
rent pecuniā quod uiderent multa
(ut Iulius Iginus narrat apud Gel-
lium) ad splendorem domus atq;

uictus defieri, neq; p magnitudine dignitateq; lautum paratumq; esset tum Fabriciū planas manus ab auribus ad oculos, et infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulā, atq; inde porrò ad uentrem imum deduxisse, & legatis ita respondisse, Dum illis omnibus membris, quæ attigisset, oblistere, atq; impare posset, nunq; quicq; defuturum. Propterea pecuniam, qua nullus sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere. Cauendum tamen nobis ne (quod cōmuni fertur prouerbio) incidat q; in Scyllam cupiens uitare Charibdim, dum prodigalitatē uidelicet fugimus, in sordes & auaritiā incidamus. Auaritia enim pecuniæ studiū habet (ut inquit Salustius) quam nemo sapiens concupiuit: ea quasi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat,

nat,

Auaritia

nat, semp infinita & insatiabilis est,
 neq; copia neq; inopia minuit. A
 qua sententia nō multum abludunt
 hæc Pauli planè diuina uerba: Qui
 uolunt ditescere incidūt in tentatio-
 nem & laqueū & cupiditates mul-
 tas, stultas & noxias, quę demergūt
 homines in exitium & interitum.
 Siquidem radix omnium malorum
 est auaritia: cui dum quidā student,
 aberrant à fide & seipfos multis im-
 plicant doloribus. Proinde tuarum
 partium erit, ô propheta Dei, huc
 spectare, ut & uestium & ciborum
 luxus, omnis Sybaritica mollities,
 tollatur è medio: redeat autem auita
 frugalitas & liberalitas: redeāt item
 patrum nostrorum sanctissimi mo-
 res, qui paucis cōtenti, uoluptatem
 quoq; caruere sequelis, bello scilicet *Frugalitas*
 inuidia, cura, & omnigena miseria, *tds.*
 Sic enim cecinit Boetius,

DE PVNCTIONE

Fœlix nimium prior ætas
 Contenta fidelibus aruis,
 Nec inerti perdita luxu.
 Facili quæ sera solebat
 leiunia soluere glande,
 Nec bachica munera norat
 Liquido confundere melle,
 Nec lucida uellera Serum
 Tyrio miscere ueneno.
 Somnos dabat herba salubres,
 Potum quoq; limpidus annis,
 Vmbras altissima pinus.
 Nondum maris alta secabat
 Nec mercibus undiq; lectis
 Noua littora uiderat hospes.
 Tunc classica sæua tacebant
 Odijs neq; fufus acerbis
 Cruor horrida tinxerat arma.
 Quid enim furor hosticus ulla
 Vellet prior arma mouere
 Cum uulnera sæua uideret
 Nec premia sanguinis ulla?

Non

Non abs re ista ad nauseam inculcā
 camus. Nisi enim luxus tollatur ē
 gente nostra, neque comites & fo-
 ramenta luxus deerunt, fraudes uide-
 licet, rapinæ, largitiones & bella. At
 ubi hæc radices egerint altius, non
 poterūt, nisi horrenda domini uin-
 dicta, euelli. Si itaq; patriā imò Dei
 ecclesiam amas, tempestiue te obuiō
 malo oppone: imitatus prophetas
 Dei priores, qui nemini prorsus, ne
 ipsis quidem principibus et regibus
 pepercerunt, omnimodo anniten-
 tes, ut sceleribus in regna præclude-
 retur uia, aut ingressis pararet̄ exi-
 tus: nunc quidem amicè cōmonen-
 tes & obsecrantes principes & ple-
 bem, nunc uero extrema quæq; in-
 terminantes. Ad quem modum & *Scelera*
 Paulus episcopo præcipit: *protra-*
 te coram Deo & Dño Iesu Christo, *hæda esse*
 qui iudicaturus est uiuos & mor-

tuos in apparitione sua, & in regno suo: Prædica sermonem, in sta, tempestiue, in tempestiue, protrahe, increpa, exhortare cum omni lenitate & doctrina. Hæc apostoli uerba te, qui prophetam agis, plus moueant, quàm quorundam adulatorũ popismata. Conniuent enim quidam ad uitia, imò publica flagitia, de misericordia interim cõmentantur, & pusilanimitati mox prætexunt longanimitatem, quæ tamẽ animi corruptio & mollities est. Tu uero neglectis istis loquaculis & palponibus stude temetipsum probatũ exhibere Deo, operarium non erubescendum, recte secantẽ sermonem ueritatis: ne illos etiam imiteris, qui ita inuehuntur in sceleratos, sicut & errores impetunt, conuitijs. Memineris illius Terentiani, Ne quid nimis: & quod apud Flaccũ legimus,

Est

*Est modus in rebus sunt certi deniq; fines,
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.*

Moderate itaq; libertate nostra utamur, ne istos perdamus seueritate nostra, pro quibus mortem subiit Christus. Christus enim pro peccatoribus mortuus est, & cum peccatoribus conuersatus est, arundinē cōminutam nō cōfregit, neq; linum fumigās extinxit. Nam Iudam Iscariotem in discipulorum collegium asciuit, & à suo consortio nō remouit, cumq; prodicionem moliretur, non palàm, sed miro quodam uerborū inuolucro transfixit, nimirum ut nos etiā disceremus occulta, tectis ferire telis. Nam qui eo morbo, qđ sanatū cupis, obnoxius tenet, mox sentit se notari inuolucro. Quid uero multis opus? Omnia ad ædificationem fiant. Nam Paulus omnibus factus est omnia, & in omnes se

*Quomodo agens
dum cum
sceleratis*

formas, Prothci in morem, uertit,
 ut multos Christo lucrifaceret. Pro-
 fuerit & secreto conuenire sceleratū
 (quod equidē à Nathan propheta
 obseruatum uidemus) hortari, me-
 minerit sui, & ad mentem redeat.
 Quòd si istud non licet, agè talis sit
 oratio tua publica (si modo publi-
 cum sit crimen) ut ipse imprimis in-
 telligat agi de salute & integritate,
 non de priuata ex animi rancore
 uindicta. Videmus enim Petrum
 apostolum amicè admodum ipsos
 etiam Dei & sanctorum parricidas
 alloquitū, cum ait, Et nunc scio fra-
 tres quòd per ignorantiam fecistis,
 sicut & principes uestri. Ne igitur
 nos quoq; huius pudeat longani-
 mitatis: maxime cum modestia ne-
 mini nocuerit unq; , at intempestiua
 & immodica obiurgatio plurimos
 sepe auerterit. Qd' si impius in cepta
 perre-

Modestia

perrexit malitia, adeò ut nihil liceat sperare de homine, deferatur persona, totusq; orationis status ad rem ipsam transferatur, ne uidelicet pñ impiorum subuertantur peccatis. Atq; huc quadrabit ista Pauli ad Titum sententia, Oportet episcopum ita solide doctum esse, ut possit etiã exhortari per doctrinam sanam, et cõtradicentes conuincere. Sunt enim multi inordinati, uani loqui & mentium seductores, maxime ex Iudeis, οὗτος δ' εἶ ἐπιβομιζῆται, Qui totas subuertunt familias, docentes quæ eni oportet turpis lucri gratia, lam etsi functionis tuæ sit, obstinata & immota mente flagitijs & flagitiosis repugnare, nemo tamen nostrum poterit damnare & tanq; reprobũ à Deo, pronunciare, aduersarium: quod aliquos ad uesperam legamus in uineam Domini uocari.

Mali
quomodo
ferendi

tos. Hac ex caussa arbitramur Apo-
stolū precepisse Timotheo, ut lon-
ganimis sit & patiens: Porrò seruū
Domini (inquit) nō oportet pug-
nare, sed placidum esse erga omnes,
q̄ docere possit, & malos tollerare
cum mansuetudine, qui contradi-
centes erudiat ac corrigat, si quando
det illis Deus pœnitentiā ad agno-
scendum ueritatem, & respiscant ē
diabolī laqueo, quo ab eo secundū
eius uoluntatē capti tenent. Porrò
hec modestia debet Christiana mo-
derari prudentia, ne indulgētia nos-
tra nimia plus noceamus ecclesiæ,
quam alij sua illa austeritate.
Verum fida prophetæ mens ac spi-
ritu Dei imbuta, pulchrè præstabit,
quod cupimus. Nam propter rerū
& personarū uarietatem nullę pos-
sunt numeratę & certę præscribi le-
ges. Pergemus igitur ad alia, si hoc
prius

prius monuerimus, huc pertinere ut
 pauperes & ecclesiasticas opes tibi *De eccle*
 habeas cōmendatas: nō tam quod *siafticis*
 Christus istos nobis cōmendauit, *opibus.*
 quàm q̄ apostolus Paulus in omni
 negotiorum turba & p̄dicationis
 onere, pauperes non neglexit. Pro-
 inde fratres charissimi, si ecclesia no-
 stra opes habeat, ne negligamus, sed
 subinde moneamus sanctè distri-
 buant̄, uel ad studia, uel ad paupe-
 res. Quòd si uideas istas paucorum
 improbitate diripi & suffurari, agē
 ne taceamus, etiā si maximo uitæ
 dispendio sit dicendū. Neq̄ enim
 caremus exemplis. Habemus D. *Apud Au*
 Laurentiū, qui maluit corpus suum *reliū Pru*
 flammis cremandum offerre, quàm *dentium.*
 opes ecclesiæ, impio principi pro-
 dere. Sic neque Diuus ambrosius
 quicq̄ cessit uel maximo impera-
 tori Valentiniano, traditionē Ba-

silicarum postulāti, Nec enim mihi
 phas est tradere (inqt) nec tibi acci-
 pere imperator expedit. Domum
 priuati, nullo potes iure temerare,
 domum Dei existimas auferendū?
 Allegatur, Imperatori licere omnia,
 ipsius esse uniuersa, Respondeo,
 Noli te grauare imperator, ut putes
 te in ea quæ diuina sunt, imperiale
 aliq̄t ius habere. Noli te extollere,
 sed si uis diutius imperare, esto Deo
 subditus: Scriptum est, Quæ Dei
 Deo: quæ Cæsaris Cæsari. Ad im-
 peratorem palatia pertinent, ad sa-
 cerdotem ecclesiæ. Publicorum tibi
 moenium ius commissum est, non
 sacrorum. Præterea respondi, Me si
 de meis aliquid posceretur, aut fun-
 dus, aut domus, aut aurum, aut ar-
 gentum, id q̄d mei iuris esset, liben-
 ter offerre, templo Dei nihil posse
 decerpere, nec tradere illud, q̄d cu-
 stodiens

stodiendum, non tradendum acce-
 perim. Deinde consulere me etiam
 imperatoris salutem: quia nec mihi
 expediret tradere, nec illi accipere.
 Hæc ex Ambrosio. Ideoque fortes
 simus. Nō deerit Deus pio conatui,
 modo ipsi nobis ipsis nō desimus.
 Scitis, fratres charissimi, quanta to-
 tius orbis offensione, quanta impu-
 dentia, rapina & scelere, quanta pie-
 tatis & ueritatis iactura, pontificij
 opes concoxerint ecclesiæ. Alebant
 ecclesiæ opibus canes, equi, simiæ
 imò publica scorta, & nescio quid
 peius, equisones item agasones, pa-
 rasitæ & huius generis innumera
 culinæ excrementa. Ornabant tem-
 plorum parietes, uestiebant lignæ
 & lapideæ statuæ, ad fastum & lu-
 xum usque: pauperes autem frigore
 interim & inedia miserè laborabāt,
 studia item collegiorū negligebant,

*Abusus
 opum ecc
 lesiæ.*

& horum loco colebat̃ superstitiõ
 & barbaries. Caueamus ergo, fra-
 tres, caueamus obsecro, ne sacrilego
 hoc ecclesiasticarũ opum abusu ex-
 cussõ, similem aut peiorem intro-
 mittamus. *Studia* nobis, si sapimus,
 non minus restituenda sunt, quàm
 cura pauperum habenda. Si enim
 studia bonarum & sacrarum litte-
 rarum interierint, pietatis quoque
 negotiũ breui interibit. Nam unde
 nobis turbe, calamitates, diffidia, &
 errores nostrorum temporum, nisi
 ex incitia prioris sæculi: quod bo-
 nas & pias litteras (absit uerbo in-
 uidia) non tantum nesciuit, sed &
 arroganter contempsit. Quotquot
 igitur glorię Christi, renascenti ue-
 ritati, ecclesię Dei, & sibi ipsis, con-
 sultũ uolunt, in hoc totis incumbãt
 uiribus ut ecclesiasticę opes sanctẽ
 & piẽ dispensent̃, imprimis autem
 pro

promoueantur studia, ne posterius in
 eam captiuitatem reducantur, unde
 nos metipfos uix tandem extrica-
 uimus. Si uero ea non colligas, quæ ^{Anace}
 latè de erroribus, sceleribus & fla- ^{phaleoa}
 gitiosis, cum protrahendis, tum an- ^{sis.}
 tiquandis differuimus, comperies
 præstare, si sanctè, perspicuè & so-
 lidè ueritatem adseramus, obiecta
 autem scripturis diluamus fideliter:
 neglectis cõuitijs histrionicis, ne &
 ipsam rem & personā nostrā scur-
 rilitate dedecoremus. Talis sit &
 animus & dictio in accusandis fla-
 gitijs. Accusentur quæ prima sunt
 & nocentissima: sic autem accusent,
 ut ipsa sese improbitate damnent, &
 uirtutū oppositione uilescant: de-
 nicq; ut ij qui propter scelera corri-
 piuntur. Sentiāt omnia ex charitate
 fieri non inuidia. Longanimis ergo
 sis oportet & prudēs. Sic enim fiet,

ut nihil pecces nimia indulgentiâ,
neq; quicq; delinquas intempesti-
ua sæueritate.

De ora-
tionis fi-
lo, contra
adfecta-
tionem.

Hisce uero absoluissem iam qd
dicere instituerã, nisi inepti quidam,
de orationis phrasi seu stilo, pauca
quædam monere cogèrent. Sunt
eni qui existimant hoc se doctiores,
quo obscurius de rebus aptissimis
differunt: Cum tamẽ perspicuitas &
simplicitas maxima orationis orna-
menta sint. Sunt alij quidam nihilo
stultiores, qui κακοκλία quadam in-
flati, nihil nisi anantapodatis, hy-
pbatis, exoticis quoq; & obsoletis
student uocibus: curantes ut nouè
plexè, pplexè, adfectatè, quodamq;
dicendi modo aulico, & a cõmuni
natiua & germana lingua alienissi-
mo dicant. Cum tamẽ Octauius ille
Cæsar scitè admodũ monuerit non
aliter in sermone fugiendum uerbũ
insolens

infolens & obscurū, quàm in cursu scopulū. Quin sumi Latinæ linguæ principes Cicero et Liuius propriè, purè, perspicuè, & simpliciter scripsere. Simplex igit, pura, perspicua, nec adfectata, sed germana adeoq̃ & materna sit oratio tua, ut ij quibus loqueris, quæ loquaris, intelligant. Curiosis autem & aulicis curiosum relinque dicendi genus, Tu uero orationē ad auditorū captum attempera. Cur enī dicis, si intelligi nolis?

Sunt & alij istis curiosiores, an stultiores dicam, nescio, quibus augustum est, quicquid à Philosophia profectum est, contra uero sordidū, uile & abiectum, quicquid à spiritu Dei, in scripturis, proditum est. Hi data opera raro utuntur scripturis sanctis, fastidiētes illas ceu agrestes prophanis autem studijs optimas

De prophanis literis.

quascūq; horas insumūt. Ex ijs quæ
 cumq; dicenda sunt petunt, ijs sua
 firmant, istis lasciuiunt & ingenij
 acumen ostentant: Stulti homines,
 sophistæ, impij & desertores. Ne-
 cessarię quidē ad sacra, bonæ literæ,
 & sine quibus infœliciter in scrip-
 turis agas, necessaria inquā ea im-
 primis philosophię pars, quam ser-
 motionalem uocauēre Platonici. Id
 quod superius indicauimus in tra-
 ctatione thematum. Verum sunt &
 aliæ philosophię partes, quarū lon-
 ge rarior usus est in sacris: Nemo
 tamen negat prudentem patrem fa-
 milias de thesauro cordis sui pro-
 ferre noua & uetera, id est, omnige-
 na, rebus & personis, temporibus
 & locis cōuenientia: sed quis igno-
 rat & illud, prudentē & uere pium
 uirum primas tribuere scripturis:
 prophanis autem tanq̃ subsidiarijs
 aduen-

aduenticijs & peregrinis moderatè
 uti: Vsus est et Paulus ꝑ̄sibus Ara-
 ti Menandri et Epimenidis, sed mo-
 deratè, sed suo in loco. Moderatè
 igitur & suis in locis utamur etiã
 nos prophanis, ad gratiam, non ad
 ostentationem, aspergentes alicubi,
 nō ex integro tractãtes. Nam præ-
 dicatio mea (inqt Apostolus Pau-
 lus) nō erat in persuasorijs humane
 sapientiæ uerbis: sed in ostētatione
 spiritus & uirtutis: ut fides uestra
 non sit in sapientia hominum, sed
 in potentia Dei. Hęc autem de sim-
 plicitate prophetica.

Simplicitati dictionis & puritati, *Vita in-*
 si accedat uitæ sanctimonía, certe *tegritas.*
 functionem nostrã non parum or-
 nabit, puritate uitæ parat̄ prophetis
 authoritas. Quidam contra impia
 uita destruũt, quòd sancta doctrina
 sanctè docuerunt. Puritatem & ipse

DE FUNCTIONE

Christus à nobis exigit, cum dicit; Vos estis lux mundi: Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uideant uestra bona opera, glorificentq; patrem uestrū qui est in cœlis. Et Paulus: Esto (inquit ad Timotheum) forma fidelium in sermone, in conuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in puritate. Et ad Titū, Super omnia (inquit) temetipsum exhibe formam bonorum operum, ut integra sit doctrina & uita, grauis, & sermo sanus, & irreprehensibilis, ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens quod impingat.

Ista uero omnia, simplicitas uidelicet ac puritas, cum sermonis tum uitæ, non mediocriter cōducunt ad eorum euidentiā, & robur, quæ hactenus de officio & administratione prophetica disputauimus. Quibus si accedat constantia, iam huius

Constantia.

&

& omnium functionum Christianarum accessit neruus. Tolle enim è uirtutum choro constantiam, & omnes sustulisti uirtutes. Quæ putas enim futura sit siue prudentia, siue temperantia, siue iusticia, siue fortitudo, si non firmetur imò & conseruetur constantia? Et eruditio tua uitæ quoq; integritas, res per se præclaræ, somnium fient, nisi accedat cōstantia. Hac euicit durissimā gentem Moses propheta Dei maximus, hic enim multis annis rempublicā Israëlis non eruditione tantum, legibus, uita integra, blandis monitionibus & asperis obiurgationibus duxit & rexit, sed & solida constantia cōseruauit. Nemo mihi obijciat labores: Ideo enī cōstantia nobis opus, ut mala forti infractōq; feramus animo. Quanta uero & Moses à suis perpeffus? quoties in *Moses*

summo capitis discrimine positus?
 Nusq̄ tamē desperauit, nullibi oc-
 cubuit, neq̄ à ueritate unq̄ uel latū
 unguem cessit. Discamus igitur &
 nos omnem nobis oppositum ma-
 lorum cuneū perrumpere constan-
 tia: quo & alia innumera ueterum
Isaias hortantur exempla, Isaiæ imprimis,
 qui ad decrepitū usq̄ ætatem fide-
 ter atq̄ cōstanter in uinea Domini
Paulus laborauit. Pauli item apostoli, quo
 homine nihil uidit orbis, neq̄ do-
 ctius neq̄ syncerius aut quicq̄ con-
 stātius. De Athanasio magno Ale-
 xandrinorū episcopo, quid dicam?
Athana- cuius pietas, eruditio, & constantia
nasius per uniuersum orbem summa cum
 laude peruagarunt. Tanta enim ab
 Arrianis passus est, ut non alium ex
 uetustis habeat uel parem uel supe-
 riorem, attamē uniuersum hoc ma-
 lorum agmen cōstantia facile supe-
 rauit. Sed

Sed qd uetera produco, qui doEpilogus
 mesticis exemplis non careo, pro-
 prijs quidem illis & absolutissimis.
 Quid enī huic negotio prophético
 quadrantius accedere potest exem-
 plo Hulderichi Zuinglij præcepHulderi-
 chi Zuin-
 glienco-
 mium.
 toris nostri uiri clarissimi. Etenim
 in hoc uiro semel & absolutè repe-
 rias quicquid in uero propheta Dei
 requiras. Apud rhetores quidem
 Gentiliū, nondū perfectus aliquis
 orator repertus est, sed Zuinglius
 noster propheticā cyclopædiā adeo
 absoluit, ut nihil in eo desyderes,
 etiamsi uitæ conuersationē spectes,
 nihil inamcenum aut indecorū in-
 uenias. Nescio enim si hoc homine
 uiderit orbis aut humanius aut sane-
 ctius, si mores hominis perpendas,
 aut prudentius, si maximarū rerum
 administrationem spectes. DicitioDictio
 uero talis erat, qualem superius ex

eruditis adumbrauimus. Erat enim
 candida, pura, perspicua & minime
 adfectata uel ad fucum composita:
 omnia plana & quorūuis exposita
 oculis, neq; hic iacebat aut humi re-
 ptabat quicq; , omnia uiuebant &
 robore quodam cōpacta ultro sese
 amabili quadam uī in auditorū in-
 gerebant animos. Iudicium autem
 in scripturis habebat candidū, acre,
 sanctum & incōparabile. Mira illi
 in eruendis sacrarum arcanis dexte-
 ritas. Mira in tractando simplicitas
 & facilitas. Mira & in reddendis ex
 aliena linguis proprietas & perspi-
 cuitas. Testamur hac in re lucubra-
 tiones eius in Isaiam & Ieremiā ad-
 ornatas uerius quā scriptas. Te-
 stamur & fragmenta alia que nobis
 ex doctissimorum quorundam uir-
 rorum diligentia, restant: ex quibus
 æstimamus, ceu ex ungue Leonem,
 quantus

Scriptu-
 rarū ex-
 positio.

quantus hic in exponēdis sacris fuerit. Sola hæc quæ extant paucula equidem uiam quandam scripturas enarrandi aperire uidentur, ut in ijs clare & copiose ea tanq̃ in exemplari quodã uideas, quæ nos præceptionibus in initio orationis huius, tradidimus uel adumbrauimus potius. Et in refellēdis erroribus, quis unq̃ laborauit foelicius? quis circūspectius aut eruditius? Et quod alijs gloriam reducis euangelij, alijs (qui tamen & suis præcellunt donis, & adhuc agunt in uiuis, ut nondum istorum canendum sit encomium) non citra inanem iactantiã & adulationē tribuerūt, id reuera Zuinglio nostro tribuendum erat. Nam per hunc uirū restituit nobis Deus ecclesiæ suæ gloriam. Vnus enim restituit Testamenti & æterni fœderis capita, obsoletaq̃ renouauit,

*Errores
sustulit.*

Vnus omnipotentiā & bonitatem
 Dei, imò & unitatem, diuorū inuo-
 catione & cultu obscuratā, pristino
 restituit nitore. Idem Ezechiae & Ios-
 siae sanctissimorū regum exemplo
 omnia sustulit simulachra : ut solus
 per oīa & in omnibus, spiritu reg-
 naret fide & charitate, Deus. Sa-
 cramentā porro ecclesiae, foedissimis
 erroribus prorsus foedata, repur-
 gavit, et nitidissima populo Dei re-
 stituit, baptismū intelligo & eucha-
 ristiam. Hanc tamē nō sine Theseo
 restituit. Magna est enim hac in re
 Ioannis Oecolampadij gloria, quē
 Zuinglius noster hac in laude ha-
 buit comitem, uirum aliās uita inc-
 culpatum, eruditione incompara-
 bilem, & euāgelicę doctrinę abso-
 lutissimum professorem. Cæterum
 cum Zuinglius eucharistiā restituit,
 simul & innumeras superstitiones,
 impie

Impietatem item summam, Missam
puto, penitus sustulit, totūq; orbem
manifestissima idololatria liberauit.
Et de peccatorum remissione, & de
clauibus, quis unquam uel ex uetu-
stis uel neotericis, disputauit clarius
& uerius? Quis antichristi regnum
quassauit fortius? Quis omnem er-
rorem & superstitionē subruit cō-
stantius? Totū enim pontificis Ro-
mani, hoc est, Antichristi regnum,
huius uiri opera (imò Dei gratia
quæ per hunc agebat) pietate, indu-
stria & eruditione, prostratum, cō-
uulsum & extinctum iacet. Hæc au-
tem omnia peculiaria habet, & ita
peculiaria, ut summos in Europa,
utriusq; factionis uiros, partim in-
uidia & zelo, uiros inquam & opti-
mos & doctissimos, partim auaritia
& iniquitate, homines aliàs atros,
illos inquam oēs seque repugnantes,

E ij

DE FUNCTIONE

citra negotium uicerit, & sua indies
clarius & firmiter proposuerit. Sed
& ipsa catabaptistarū phalanx, hy-
pocriſi, fūco, loquētia & ſpiritu, ne-
ſcio quo, probe inſtructa, uictori
palmam ferre coacta eſt. Quarum
rerum omnium locupletiffima ha-
bemus uiri testimonia. Extant enī
huius libri De uera & falſa religioe
conſcripti, De Baptiſmo & Eucha-
riſtia plurimi: in quibus nihil quod
ad ſumam eruditionem & maiesta-
tem ſpectet, deſyderes. Nemo enim
hoc homie colligit neruoſius, nemo
telum in aduerſariū torquet acrius,
aut exceptum retorquet mirabilius.
Eſt enim hac in re ultra cōmunem
hominū fortem admirabilis. Quis
uero delectat urbanius? quis mouet
efficatius? quis laudat candidius?
quis ſuadet grauius? quis hortatur
ardentius? Omnia in hoc homine
ſumma.

sumā. Laudent ergo Romani suam
 in eloquentia Tullium, & in resti-
 tuenda libertate Brutum. Efferant
 Græci suos, uel imperatores, uel le-
 gislatores, Themistoclem, Periclem,
 Lycurgum & Solonem: nos multo
 & uerius & iustius Zuinglium no-
 strū (multis nominibus præcellen-
 tem & sancta maiestate uerendum)
 sancta quadam gratitudine uene-
 ramur: ut qui post maxima pietatis
 studia, in restituenda libertate & re-
 nouādis bonis ac sacris studijs mire
 laborarit. Parua autē hæc sunt quæ
 diximus, si hīs cōferantur quæ nunc
 dicemus. Nā in hoc homine ardens *Scelerā*
 amor iusticiæ, flagrās æquitatis stu- *accusā-*
 dium, & inexplebilis patriæ foelici- *uit, et fla-*
 tatis cupiditas, fuit: cōtra uero sum- *gitiosos*
 mum in flagitiosos & extremum in *protraxit*
 flagitia odium. Nemo enim facile
 explicarit quātis sudoribus luxum

DE FUNCTIONE

Inertem, sanguinolentas largitiones, & multorum sæuam expugnarit olygarchiam: & rursus quanta cura uitam frugalitatem, probitatem & sanctū (Ioiade ad amorem) studuerit restituere imperium: quas ob res uir Dei sanctus, pulchrā tandem opetiit mortem. Ab ijs enim cæsus est, quibus ipse sese tota impenderat uita, ut illos à largitionibus, bellis, luxu, pessimis quoque suis studijs, in uiam reduceret iusticiæ. Hæc autem mortis uiri iustissimi, uerissima est causa, ut ut alij alias necis iactitent causas. Nolim autem

Interitus
Zuinglij. quenquam tanti uiri clade, miseroque (ut nonnullis uideri poterat) mortis genere offendi: maxime cum optimi & sapientissimi quique miserè semper interierint. Nam Sotades auctor est, Socratem in carcere bibisse cicutam, Diogenem uero crudum comes

cōmedisse polypedem & interiſſe. Aeschilo autem scribenti incidisse testudinē. Porro Sophoclem acino uuae præfocatum excessisse. Canes item Thracios bonum discerpsisse Euripidem, sed diuinū Homerum fame fuisse confectum. Prophana sint hæc. Quis uero non lugeat optimi eruditissimi simul & p̄ſſimi uiri Ioan: Oecolampadij mortem? Illum enim, illū inquam, totius Germaniæ imò Christianæ reipublicæ summū decus, uirum iuſtiſſimum, nō multis post Zuinglij interitum diebus, neci dedit carcinus. Quin in sacris legimus istis prorsus paria. Quo enī quiſq; ſanctior, hoc miserabiliſſimo mortis genere interiit. Nā quis nescit ſanctiſſimi Iſaiæ cedem? Hieremiæ & Zachariæ indignam cladem? Stephani quoq; & ſacraſſimi Ioannis baptiſtæ interitum?

DE FUNCTIONE

Quid quod tunc quoque in sancti uiri
 corpus desquebat truculenta scor-
 torum rabies? Huc facit quod Zuing-
 lium nostrum non animi libido ad
 pugnam animauit, sed sanctum ma-
 gistratus edictum armauit. Et quo-
 ties oro iusta incaussa, à iustissimis,
 infelicissime pugnatum? Aut quis
 nescit Iosiam & Machabæum, sum-
 mos in pietate uiros, infelici clade
 infelicissime perisse? Nec obscurum
 est tum quoque cum uiri illi interirent,
 campos multo & ciuium & hostium
 cruore repletos. Sic enim erat in fa-
 tis. Nec quisquam Iosiae, improbitatis
 notam impingebat, quod ipsa res pre-
 ter omnium expectationem sinistrius
 cessisset. Hæc autem ueluti per epi-
 logum contexui, ut tute uideres tanquam
 in uiuo exemplo, quæ esset prophete
 iusta administratio. Nostrum dein-
 ceps fuerit ueritatem summo studio,
 &

& si res ita postularit, uitæ quoque
dispendio propugnare, scripturas
sanctas pure enarrare, plebem ad
sancta ardentè hortari, mœstos pie
cōsolari, erroribus prudenter con-
traire, & hæreses constanter elimi-
nare, scelera quoq; & scelestos non
minus pie quã fortiter impugnare,
eãq; omnia summa cum fide & dili-
gentia agere, ut cum apparuerit
pastorum princeps, immar-
cessibilem coronam
reportemus.

TYGVRI APVD CHRISTOF-
ferum Frofchouer, M. D. XXXII,

HVLDERYCHO

ZVINGLIO VIRO PISSIMO

& clarissimo sacrum.

Qui Christo & patriæ uixit, docuit, uigilauit,
Pro Christo & patriâ fortiter occubuit:
Zuinglius æternum Christo patriæq; saluti
Viuit: iniqua cohors perpetè morte perit.

Gerardus Nouiomagus faciebat.

Occidit, æterna dignus qui laude feratur,
Illustrans gentem Zuinglius usq; suam.
Quod fuit infirmum seui manus abstulit hostis,
Hostis qui nullo fœdere dignus erat.
Sed quid retulerit qua tandem morte necetur,
Cui dum uiuebat, uiuere Christus erat?
Zuinglius occubuit, sed corpore: cætera, nunquam
Non meliori sui parte superstes erit.
Rumpere liuor edax, uita qui perpetè Christo,
Quiq; bonis manet, haud mortuus esse potest.
Mors etiam lucro est, multo iam scœnore mentis
Fortius exurgent semina sparsa piæ.

VVolphgangus Musculus faciebat.

ERRATA.

- In præliminari epistola primum A expunge.
Fol: 6 col: 2 lin: 1 lege Christum, pro Chistum.
12 col: 1 in margine lege thematum, pro thetum.
14 col: 1 lin: 6 lege mutus, pro mutuis.
15 col: 2 lin: 15 pro puncto . reponc ?
16 col: 2 lin: 8 lege uestram pro nostram.
19 et 20 cedes lege per æ.
22 col: 1 lin: 19 lege uoluptatum, pro uoluptatem.
24 col: 2 lin: ult: lege sæpe pro sepæ.
25 col: 1 lin: 15 lege non pro enim.
28 col: 1 lege: 4 lege nunc pro non.
Et paulo post lege, sentiant, pro Sentiant.
30 col: 1 lin: 19 lege. Puritate pro, puritate.
31 col: 2 lin: 9 lege decrepitam pro decrepitum.

